

ایرانی اینانج و جنوب آذربایجان مستقیلیگی اوغوزخان آتامان

بوتون دونیا اینانجلاری و دینلرینده بیر جور ایکیلی و ضید دوشونجه مؤوجوددور. بوتون دینلرده خیرخواه تانری ایله پیسیلیک سئور تانری، گؤیسل تانری و یا تانریلار ایله یئرآلتی تانری و یا تانریلاری، یاخشی روحلار ایله پیس روحلار اینانجی و آنلاییشی گؤرولمکده دیر. بو دا فایدالی و ضررلی جوغرافی شرطلر ایله قونشو بیرلیکلرین اینانجلاریندان قایناقلامیش اولسا لازیمدیر. بعضاً ده کؤچ ائدیلن اؤلکه نین یئرلی و یا اسکی ساکینلری یئنی گلنلرین اینانجلاری و دینلرینده پیس قهرمان و تانریلاری ایسه پیس تانری ماهیتینی قازانمیشلار ایدی. دونیانین ان اسکی یازیلی و زنگین میفولوگیاسینا صاحب مئزوپوتامیادا بو ایکی ضید آنلاییشلارا و اینانجلارا شاهید اولایلیریک. آی تانریسی سین کیمی گوجلو بیر تانری نهنگلر و پیس تانریلار طرفیندن قاچیریلدیگی زامان آی توتولماسی اینانجی دونیانین بیر سیرا یئرلرینده اولدوغو کیمی مئزوپوتامیادا دا واردی و بو بؤلگه ده پیس روحلار و تانریلارین وارلیغینی گؤستریمکده دیر. خسته لیک پیس بیر روحون اینسانا گیرمه سیندن قایناقلار سانیلماقدا ایدی و اوندان اؤتری او پیس روحو بدنن قوماق اوچون جادوگرلر چاغریلاردی. بنزر دوشونجه لر کؤهنه یونان دونیاسیندا دا گؤرولمکده دیر. تورکلرده ایسه تانری بی اولگئن

ایله ارلیک بونون گؤستریجیسیدیر. گؤیسل بی اولگئن ایله یئرآلتی تانریسی ارلیک علئیه دار ایکی تانری ایدی.

ایرانی قؤوملر دونیاسینا گلدیگیمیز زامان بو ایکیلیلیگین بیر سیستمئ مئیدانا گتیردیگی، بو بیرلیکلرین اینانج و دینلری نین بو علئیه دار دیکوتومی اطرافیندا فورمالاندیغی گؤرولمکده دیر. آهورا مزدا و ایشیق دونیاسی ایله اهریمن و قارانلیق دونیاسی، یئددی اؤلومسوز ملک (امشاسپاندلار) ایله یئددی ان پیس نهنگ (اکومانلار)، تانریلار، نهنگلر، یاخشیلیق ایله پیسلیک، دوغرو ایله یالان و... بو علئیه دار ایکیلیلیگین آشکار نومونه لریندندیر. زردوشتولوک بو ضید آنلاییشلاری ایچینده ییغارق بیر دین فورماسینی آلماقدادیر ایدی.

زردوشتولوکده ضید ایکی آنلاییش و ایکی دنیا بیر-بیریلله داواملی موباریزه و دؤیوش حالیندا ایدیلر و بو دؤیوش موقدر اولدوغو کیمی ایشیق دونیاسی و آهورا مزدانین ظفریله نتیجه لنه جک. باشقا سؤزله ایرانیلرین دوشمنلری یئر اوزوندن محو اولاجاقلار و آرتیق یالنیز زردوشته اینانلار و اونون یولوندا دؤیوشنلر (اریلر) ابدی بیر دونیادا و یاخشیلیقلار ایچینده یاشاماغا باشلا یا جاقلار. گئرچک حیاتدا بو مسئله دوشمنلری نین محو اولماسی اولاراق شرح اولونمالیدیر.

زردوشتولوکده کی بو ضید ایکیلیلیگین فورمالانماسیندا، بو دینین منسوب اولدوغو آری قؤوملری نین اوتوردوغو اورتا آسییاداکی قونشولاری نین و بؤلگه نین ائتتیک قروپلاری ایله جوغرافی فاکتورلاری تاثیرلی اولموشدور. بیلیندیگی اوزره اوستادا تورانی قؤوملریندن سؤز اندیلمکده و بونلارین بیر قیسیمی ایرانی قؤوملرین مرحمتسیز دوشمنلری اولاراق گؤستريلمکده دیر. باشقا سؤزله آیریا ایله توبریا و ایران ایله توران آنلاییشلاری بو ایکیلی دوشونجه نین مئیدانا گلمه سینده تاثیرلی اولموش و ایکی دوشمن ماهیتینی آلمیشدیر. ایرانلیلارین زردوشتولوک و تورانلیلارین ایسه کؤهنه دینه منسوب اولدوقلاری، آرالاریندا جیدی دؤیوشلر و موباریزه لر اندیلدیگی بیلینمکده دیر. بو دؤیوشلر عکسلیرینی اوستادا گؤستر میشدیر.

بو تورانلیلارین، آکامنیت یازیتلاریندا کئچن ساکالار اولدوغو ایره لی سورولمکده دیر. اوستا ساکالاردان، آکامنیت یازیتلاری ایسه تورانلیلاردان خبرسیزدیر و بو قۇوملرین وارلیغینا دایر بو اثرلرده هنج بیر ایشاره مؤوجود دئییل. اوندان اؤتری بعضی آراشدیریجیلار بو ایکی قۇومو عئینی سایماقدادیر. اوستانین، ایندیکی واختدا داها چوخ طرفدار قازانان اورتا آسییادا شکیللندیگی و بونا سؤیکنه رک بو خالقلارین دا خارزم بؤلگه سینده تاپیلدیگی آکامنیت یازیتلاریندا گؤستریلن ساکالارین یوردویلا اویغونلوق گؤستریمکده دیر. باشقا سؤزله توران اؤلکه سی نین ده آرال و خارزم بؤلگه سی و شرقینده اولدوغو و اورادان ایرانلیره تضییق ائتدیکلری قبول ائدیلمکده دیر.

هون تانهوسو موتون (م. اؤ. ۲۰۹-۱۷۴) قونشو یوئچی - لری مغلوب ائده رک یئرلریندن ائتمیش و غربه دوغرو ایتله میشدیر. بو دا مشهور قۇوملر کؤچونون اهمیتلی سببلریندن بیر ی اولموشدور. یوئچیلئر ده قونشولاری اولان ساکالاری یئرلریندن ائتمیشلر و غربه دوغرو یول سالمالارینا سبب اولموشلار. بو ساکالار ایرانین شرقینه گله رک بو گونکی ساکاستان/سیستان ایالتینه آدلارینی وئرمیشلر. ساسانی دؤورونون ایلك یازیتلاریندا (۱. شاپور یازی ایدیند) ایسه بو ایالتین شیمال و شرقینده توران و تورستان توپونیمی نین اورتایا چیخدیگی گؤرولر. بو دؤورلر اوستانین تویریالاری و ساکالارین بیر قولو اولمالیدیرلار و او بؤلگه ده یئرلشدیکدن سونرا آدلاری او بؤلگه یه وئریلمیشدیر. باشقا سؤزله ایران قۇوملرین ان جیدی دوشمنلری اونلاری ایزلیه رک یاخینلارینا قدر گلمیشدیر. آنجاق آرتیق او کؤهنه دوشمنلیکدن اثر قالمامیشدیر و اونلاردا آز چوخ زردوشتولوکدن تائیرلنمیش و کؤهنه اینانجلاری یومشالمیشدیر.

هونلار دؤورونده کی تورک قۇوملری ده غربه دوغرو کؤچ ائتمه یه باشلامیشدیر و خزرین شیمالیندان کئچه رک آروپانین اورتالارینا قدر اولان بؤلگه لری ایداره لری آلتینا آلا بیلیمیشلر. بو کؤچلردن اورتا آسییادا نصیبینی آلمیشدیر و بؤلگه ده تورک بویلاری یئرلشمه یه و ایرانی قۇوملری داها دا غربه ایتله مه یه باشلامیشلار ایدی. افغانیستاندا اورتایا چیخان آغ هون و یا ائفتالیت دؤولتی غربه کؤچ ائتمیش هونلارین بیر قولونون بورادا قوردوغو بیر دؤولت ایدی. بو کؤچ حرکاتی گؤی تورک ایمپراتورلوقو دؤورونده ده داوام ائتمیش و اورتا آسیانین

تامامله تورکلشمه سینی تأمین ائتمیشدیر. اوراداکی ایرانی قؤوملر یا اورانی ترک ائتمک مجبوریتینده قالمیش و یا تورکلرین ایچینده اریمیشدیر. آغ هونلارین گؤی تورکلر طرفیندن اورتادان قالدیریلماسییلا بو بؤیوک ایمپئراتورلوق ساسانیلرله بیرباشا قونشو اولموشدور.

گؤی تورکلرله ساسانیلرین یاخشی موناسیبتلری اوزون سورمه میشدیر. ایپک یولو تیجارترینی نظارت ائتمک اوچون باشلانان رقابت آز بیر مودتده یئرینی دؤیوشلره بوراخمیشدیر و سببیدن ساسانیلرین یئنی و جیدی بیر باشقا دوشمنلری اورتایا چیخمیشدیر.

اسکی توران اؤلکه سینی اله کئچرن تورکلر ایران ادبیاتیندا تورانلیلارلا قایناشدیریلماغا باشلانمیشدیر. تورکلر ده تورانی قؤوملرین میراثینا صاحب چیخاراق اؤزلری ایله بو قؤوم آراسیندا علاقه یاراتماغا، حؤکمدارلاری ایسه سویونو توران کرالی ائفراسییا باغلاماغا باشلامیشلار ایدی. حتی افسانوی تورک رهبری آلپ ار تونگا، افراسییا ایله عئینی توتولماقدا ایدی. باشقا سؤزله بو قاریشیق و قیسمن بنزر بیر شخصیت و آنلایشلا تورکلر تورانلیلارین یئرینی آلماقدا و قونشو ایرانیلر طرفیندن دوشمن حساب ائدیلمکده ایدیلر.

بو دوشمنلیگین ایضاحاتی ان یاخشی شکیده عکسینه نی فیردوسی نین شاهنامه اثرینده تاپمیشدیر. اصلینده فیردوسی اثرینده کؤهنه ایران میفولوگیاسینی ایشله میشدیر و ایران ایله تورانین دؤیوشلرینی تصویر ائتمیشدیر، آنجاق یاشادیغی دؤور اعتباریله (غزنه لی تورک دؤولتی زامانیندا) بو تورانلیلارین تورکلر حساب ائدیلمه سی لازیمدیر. او دؤورده غزنه لیلر هیندیستان و افغانیستانین یانیندا ایرانین یاریسینا قدر اولان بؤلگه لری اللرینه کئچیرمیش و ایرانا حاکیم اولموشلار ایدی.

سوننی غزنه لی تورکلری نین خصوصیه ری و عومومیتله حاکیم اولدوقلاری ایرانین بیر قیسیم تورپاقلاریندا غربی اینانجلارلا ائتدیکلری موباریزه لرله، سوننی سلجوقلارین، میصر فاطیمیلریله امکداشلیق ائده رک بغداد عباسی خلیفه سینی ایداره سی آلتیندا توتان شیعه بوئوئییه دؤولتینی اورتادان قالدیرماق و سیاسی حاکیمیتلرینه سون وئرمکله، آیربجا ایصفاهانداکی شیعه کاکوئییه یلری ده ایداره لری آلتینا آلماقلا، ایوبیلرین ایسه میصر فاطیمیلرینی اورتادان قالدیرماقلا سوننیلر و خصوصیه تورکلر، شیعه ایرانی دؤولتلر و ایتقیداری الدهه ائتمه یه چالیشان شیعه قروپلارین دوشمنی اولموشلار.

مىن اىلى اطرافىندا ايران و اطرافىنا حاكىم اولان تورك دۇولتلىرى دۇورونده توركلربن خوش گۇرۇشلو و باشقا دىنلرى و مدنيتلىرى تحمول ائتمە باجارىغىنا صاحب اولمالارىندان اۇترى ايرانى قۇوملر باشدا اولماقلا باشقا مىلتلربن وارلىغى و مىللى مدنيتلربىلە جىدى بىر پروبلەم ياشانمامىشىدیر. توركلر فارس و عرب دىلىنى منىمسە مىش، بو دىللردە بىر چوخ اثرلر ياراتمىش و بو دىللرى ياشاتمىشلار. ایلخانلىلاردان اعتىبارن بعضى تورك-موغول حۇكمدارلارى نىن، سوننى عرب و توركە قارشى موخالیف بىر ايرانى دىنى آخىن اولان شىعە دىنىنى قبول ائتىدىگى و تورك صفویلر دۇورونده ايرانىن رسمى دىنى حالىنا گلىدىگى بئله گۇرۇلمكده دىر. بو دا ايرانا گلىدىكن سونرا توركلربن ايرانى قۇوملر و عربلرە قارشى دوشمنلىك دویغوسونون اولمادىغى و گۇرۇلمە دىگىنە دلالت ائتمكده دیر.

ايرانداكى ائتنىك دوشمنلىك و ائتنىك آزلىقلاربىن آسىمىلاسیون و ائلىناسیون جهدلرى اینگىلتره نىن كۇمگىلە قاجارلارى آشىرداراق ایش باشىنا گلن پهلوى سولاله سىبلە باشلامىشىدیر. ایسلام اولى ايرانى قۇوملر، خصوصىلە ساسانى دۇورو عنعنه لرىنى موعاصىر شرطلرە اویدوراراق منىمسە ین راضىلىق و خصوصىلە محمد راضىلىق پهلوى، وئربلن امرلر ایستىقامتىندە ايران آدى نىن قبول ائدىلمە سىبلە بورانىن ايرانى قۇوملربن يوردو اولدوغو فىكىرىنى ياراتماغا و يایماغا چالىشماقدا ایدی، باشقا ائتنىك قۇوملرە ياشاتدىغى قاداغان ائدر و آسىمىلاسیون جهدلربىلە ائتنىك آنلاشىلمازلىق و قارشىدورمانىن اىلك آددىملاربىنى آتماقدا ایدی. البتە بو شكافلاربىن اهمىتلى بىر قىسىمى نىن دە موستملكە چىلر طرفىندىن ائندىرىلدىگى و آرخاسىندا ایسە باشقا مقصدلر اولدوغو دا اونودولمالمایدیر.

ايران ایسلام اینقىلابىندا آذربایجانلىلاربىن دىنى لىدئرى شریعتمدارى نىن بۇیوک رولو اولدوغو بىلینمكده دیر. آذربایجانلىلار ایسلامى اینقىلابدا اهمىتلى روللار اوستلنمكده و قوردوقلارى موسلمان خالق پارتىياسى ایلە جىدى فعالىتلر ایجرا ائتمكده ایدىلر. بو پارتىيا رنكىونال بىر پارتىيا اولاراق آذربایجانلىلاربىن دستك وئردىكلرى بىر پارتىيا ایدی. شریعتمدارى دە بو پارتىيايا دستك وئرمكده و اوندان دستك آلماقدا ایدی. بعضى آیدىن سئقمئنتىن دە اولان بو پارتىيا آذربایجانلىلاربىن مىللى و مدنى حاقلارى نىن آلىنماسىنى دا اۇز پروقرامینا قویموشدو. شریعتمدارى ایسە حدىندىن آرتىق و آیرىلىقچى اولماما شرطىبلە

بو طلبه موثبت باخماقدا و دستک و ئرمکده ایدی. باشقا سؤزله بو و تئوکراتیک حاکیمیت کیمی بعضی مؤوضوعلاردا خطلری خومئینی ایله آیریلاردی. (شریعتمداری تئوکراتیک حاکیمیه ایستی باخمیردی) اینقیلابا یاخین ایللرده خومئینی نین گوجلندیگی، آدی نین یاییلدیگی و ایراندکی چوخو سئقمئنتلرین دستگینی آلدیگی (آذربایجانلیلارین یالنیز کیچیک بیر سئقمئنتی خومئینی دستکله مکده ایدی) زامانلاردا شریعتمداریدن ده اونون یانیندا ایشتیراک ائتمه سینی ایستیرکن بئله بیلدیریش وئرمیشدی: "بیزیم یانیمیزدا ایشتیراک ائتمه ینلر بیزیم دوشمنیمیزدیر." باشقا سؤزله اوچونجو و یا طرفسبز بیر یول یوخ ایدی و بو مسئله ایرانی ضید ایکلی دوشونجه نین بیر دینی لیدئرین بئله باشیندان سیلینمه دیگی نین، تام ترسینه عئینی شیددتله داوام ائتدیگی نین گؤستریجیسیدیر.

زردوشتولوک ایرانا آخماغا باشلادیقدان سونرا زامان فاکتورو دا ایشین ایچینه قاریشمیش و زوروانیسم طریقتی اورتایا چیخمیشدیر. زوروان، زامان تانریسیدیر و آهورا مزدا ایله اهریمه نین آتاسیدیر. اوشاگی اولموردو، اوندان اؤتری او، پارلاق بیر اوغول ایسته میشدی، آنجاق اوشاگی اولمایاجاگی شوبهه لری اهریمنی مئیدانا گتیرمیش و اکیز اوغولو اولموشدور. زوروان دونیا حاکیمیتینی اوغولونا وئره جگینی سؤیله میشدیر. اهریمن بونو دویموش و آناسی نین قارینینی جیراراق آهورا مزادان تئز دونیایا آیاق باسمیشدیر. زوروان اونو گؤزدویو زامان ایسته دیگی اوغولونون او اولمادیگی، ایسته دیگی نین آهورا مزدا اولدوغو، آنجاق وئردیگی سؤزدن قاچا بیلیمه جگی اوچون محدود زامان اولان ۹۰۰۰ ایللیک مودتین حؤکمدارلیغینی اهریمنه وئرمیشدیر. بو اینانجا گؤره بو ۹۰۰۰ ایل آهورا مزدا ایله اهریمه نین دؤیوش مودتیدیر و بو مودت ایچینده اهریمن دونیانین حاکیمی اولاجاق. آنجاق آهورا مزدانین درایتی، فراستی و اوزاق گؤرنلیگی ایله اهریمن و دونیاسی مغلوب اولوب اورتادان قالخاجاق. اوندان سونرا ابدی مودتده دونیانین حاکیمی آهورا مزدا اولاجاق. باشقا سؤزله تورکلرین غزنه لیلردن باشلایاراق قاجارلارا قدر اولان ایرانا حاکیمیت مودتی تمثیلی اولاراق اهریمه نین حاکیمیت مودتینی گؤستمکده دیر و پهلوی سولاله سی نین ایش باشینا گلمه سییله بیرلیکده حاکیمیت آرتیق آهورا مزدا طرفینه کئچمیشدیر و دوشمنلری چوخ یاخین زامانلاردا آلقاقلاری و تدبیرلره اورتادان قالخاجاق.

موجود ایسلامی رژیم ده تطبیق‌لری باخیمیندان اولکی رژیمدن فرقلی گؤرونمه مکده دیر. مکتبلرده تورکجه نین قاداغان اولدوغو هر ایکی رژیم دؤورونده تطبیق اولونموش و ایندی ده تطبیق اولونماق‌دادیر. اوشاقلارا تورکجه آدلار قویماق قاداغاندیر، یالنیز تورکجه دن فارس ادبیاتینا کئچمیش اولان آدلار مین بیر چتینلیکله اوشاقلارا وئریله بیلر. تورکجه کیتابلارین نشر اولونماسیندا بیر-بیر نؤوع چتینلیکلر موجوددور و بو چتینلیکلر گنده رک چوخالماقدا و شیددتلنمکده دیر. ۲۱. عصرده ۲۵ میلیوندان چوخ بیر بیرلیگین ان فوندامنتال و اساسی حاقی اولان مدنی حاق‌لاری و آنا دیلده تحصیل حاقی وئریلمیرسه و تطبیق اولونمورسا گندیشین هارا اولدوغو موئیندیر. بؤلگه میزین هر هانسی اساسی یاتیریم‌لاردان محروم اولدوغو و اینقیلابدان سونرا جنوب آذربایجانا کیفیت قدر و لازیم اولدوغو قدر اهمیت وئریلمه دیگی رژیم صلاحیت‌لیری طرفیندن بئله اعتبار ائدیلمیشدیر. بوندان سونرا دا هر هانسی بیر ایرانی رژیمین ائدیکلری نین عئینی خطده اولاجاغینی تخمین ائتمک چتین دئییل. گئنیش معنادا بؤلگه میزه باخدیغیمیز زامان هر هانسی بیر ائتنیک آزیلیغا وئریلن آوتونوملوق، میلی حاق‌لار و آنا دیلده تحصیل حاقی دا گؤرولمه مکده دیر. هله بو دوشونجه قورولوشویلا ایراندا بئله بیر حاق‌لارین هئچ وئریلمیه جگی تام اولاراق اورتادادیر. اوندان اؤتری آسسیمیلیاسیا اولاراق یوخ اولمادان، مدنیتمیزی ایتیریپ تاریخ صحنه سیندن سیلینمه دن علاج تاپماق لازیمدیر و بونون ایسه چتین آنجاق تک چاره سی واردیر: موستقیللیک.....

اصل اساسی دموکراسی در ایران: باسواد شدن به زبان مادری
بخشی از مقاله اسناد ساواک، اعدام جزئی و دیگران
رضا براهنی

نگارش مقاله در باره دوره خاصی از خفقان در کشور، از دیدگاه من، که هرگز، و در هیچ مرحله‌ای، عزم ورود به عرصه سیاسی را نداشته‌ام و ندارم، به معنای آن نیست که وقتی خفقان را در دوره بعدی دیدم از آن چشم‌پوشم. برعکس معتقدم که دوران خفقان جمهوری اسلامی، بویژه در سه مقطع، سال ۶۰ و ۶۱ شمسی، سال ۶۷ شمسی و سالی که در آن قتل‌های زنجیره‌ای شروع شد و تا به امروز ادامه پیدا کرده است، از هر دوران رژیم پهلوی تیره‌تر و بدتر بوده است. اما من این خفقان را هم ناشی از آن خفقان قبلی میدانم.

دو پهلوی مشروطیت را بازیکه امیال و هوسهای نامشروع خاندان خود کردند. آنها بر سر زبانها و فرهنگهای غیرفارس ایران کوبیدند. شاه سابق همه فرصتهای کثرت‌فرهنگی را با کشتار در تبریز، زنجان، اردبیل، مهاباد و شهرهای کردستان از بین برد، و در واقع اصل اساسی دموکراسی در ایران، یعنی باسواد شدن در عصر تعلیم و تربیت به زبان مادری را، تبدیل به یادگیری زبان فارسی، یعنی زبان یک سوم مردم ایران کرد. می‌گویم عصر تعلیم و تربیت، و غرض این است که پیش از مشروطیت روی هم رفته دو گروه باسواد میشدند: دربار و اطرافیان دربار، و روحانیت در حوزه خاص خود. یعنی کشوری که با ذات کثرت‌فرهنگی و زبانی خود باید در عصر ورود تعلیم و تربیت جدید تکیه بر زبانهای مادری میکرد، یعنی رابطه مادر و بچه را بر روی زبان در راستای عواطف ذاتی این زبان نگه میداشت، توسط عصر دو پهلوی از ذات خود، یعنی زبان به عنوان پدیده‌ای که به زن و مادر مربوط میشد، جدا شد، و تبدیل شد به تحمیل پدرسالارانه مرکز، یعنی تحمیل زبان فارسی از طریق حکومت پهلوی بر سراسر نقاط ایران، یعنی بر دو سوم مردم ایران، و نتیجه: جدا شدن زبان تحصیلات از زبان اکثریت مردم، و جدا شدن تفکر روشنفکری از مردم.

به دلیل اینکه سواد روشنفکر فارسی بود، یعنی او در زبان مادری اش بیسواد بود، و زبان مادری زبانی غیر از فارسی بود. در حالی که برعکس روحانیت فارس با فارس، فارسی حرف میزد، روحانیت ترک با ترک، ترکی صحبت میکرد، روحانیت عرب با عرب، کردی صحبت میکرد، روحانیت ترکمن با ترکمن، ترکمنی، روحانیت عرب با عرب، عربی و الی آخر. قطع رابطه روشنفکر با مردم خود آن روشنفکر در ذات سیاست زبانی و فرهنگی مبتنی بر راسیسم بود. فکر میکردند که کشور از طریق حاکمیت زبان فارسی بر سراسر ایران پابرجا میماند، در حالی که راسیسم پهلوی، با بیسواد نگه داشتن روشنفکران کشور در زبان مادریشان در حوزه های غیرفارسی زبان، دست روحانیت را در این حوزه ها به کلی باز میگذاشت از یک سو؛ و کینه ایجاد میکرد بین مردمان غیرفارس، و فارس از سوئی دیگر؛ و نژادپرستی غریبی را در میان روشنفکران فارس و فارسی زده ایجاد میکرد که نمونه بدخیم و عقب مانده و فاشیستی آن را در امثال دکتر جلال متینی و اصحاب او میتوان دید، که مدام پرچم رسمیت سرچشمه گرفته از عقب ماندگی دو پهلوی راه، حتی پس از سقوط مفتضحانه هر دو، در مجلات عقب مانده راسیستی و تلویزیونهای راسیستی افراشته نگه میدارند، و هرگز کسی از اینان نمیپرسد که چرا دو پهلوی، یعنی محمدرضا و رضا چیزی از زبان مادری خود نمیدانند، و چرا یاد نگرفتند و چرا یاد نمیگیرند، و آیا یادگیری زبان مادری مهم بود و زبانهای خود کشور و یا یادگیری فرض کنید فرانسه، یا انگلیسی؟

در ذات این روابط، عدم رابطه قرار داشت. رابطه روشنفکر را از مردم بریدن، و آن هم در عصر تعلیم و تربیت، نه تنها به ضرر مردم تمام شد، بل که به ضرر خود پهلوی ها هم تمام شد، به دلیل اینکه روحانیت، از طریق زبانهای بریده با مردم رابطه برقرار کرد، و روشنفکران به علت تحصیل در زبان به قلدری رسمیت یافته، مردم مناطق خود را روشن نکردند، و به همین دلیل گرچه همه روشنفکران اعم از فارس و ترک و کرد و عرب و بلوچ و ترکمن مخالف سلطنت بودند، نهایتاً آنهايي که رابطه با بخش بیسواد جامعه داشتند، یعنی روحانیت، هم سلطنت راه، که روشنفکران نیز برای سقوط آن زحمت کشیده بودند، ساقط کردند و هم اجازه ندادند روشنفکران در اداره جامعه سهمی داشته باشند، و حتی آن نیمچه روشنفکرانی را که خودشان قبول داشتند، یعنی بازرگان و اطرافیان او راه، در اولین فرصت تار و مار کردند.

و سؤال این است؟ آیا کشف حجاب مهمتر بود، آیا دادن حق انتخاب شدن و انتخاب کردن برای زنها مهمتر بود، یا تدریس و تعلیم و تربیت به زبان مادری، و پرچم حیثیت زن را از همان ابتدا برافراشته نگه داشتن؟ آیا میشد زبان مادر را برید، و فقط به زور از سر او حجاب برداشت؟ و آیا نباید خود او به زبان مادری باسواد میشد و خود، نه تنها آن حجاب و دهها حجاب دیگر را هم از سر و روی خود و جامعه برمیداشت؟ و یا در سی سال بعدتر، آیا یادگیری زبان مادری مهم تر بود یا حق رای دادن و انتخاب کردن و انتخاب شدن به دو مجلس فرمایشی؟ و حقیقت اینکه آن زنها که انتخاب شدند چه گلی بر سر مادرها و دخترهایی زدند که کودکان دو سوم آنها قرار بود باز هم به زبان فرمایشی پهلوی ها، تحصیلات پیدا کنند، و مدام در حال بیگانه شدن به عاطفه زبان مادری، فقط ستون عظیم از خودبیگانگی نسبت به زن و مادر را بلندتر نگاه دارند؟

روحانیت به دلیل ذات کاری که میکرد، کارهایش را به زبان خود آن مردم انجام داد، در نتیجه درست در زمانی که پهلوی تیشه به ریشه ریشه دار شدن تفکر در ایران میزد و با ایجاد فاصله ایجاد تفکر مدرن از طریق تحصیل به زبان مادری را تعلیق به محال میکرد و بین روشنفکر و مردمی که روشنفکر از میان آنها برخاسته بود و همه چیز را به فارسی میگفت و مینوشت و میخواند رابطه را قطع میکرد - چرا که مردم نمیفهمیدند او چه میگوید - روحانیت خود را در راس امور قرار داد، هم از شر سلطنت خلاص شد، هم از خیر روشنفکر؛ و کشور به دلیل راسیسم و عقب ماندگی سلطنت پهلوی، و به دلیل بریدگی دو سوم جمعیت از مادر و زبان مادری، غرق در قهقرای غریبی شد که نمونه اش را در عصر حاضر در هیچ کشوری نمیتوان پیدا کرد. تنها سلطنت پهلوی نبود که روشنفکر کشی کرد، روحانیت روی سلطنت پهلوی را از نظر روشنفکر کشی سفید کرد. بویژه که همین روشنفکرها، به تصور این که در انقلاب آزادی اندیشه و بیان خواهد آمد، منویات خود را پیش از انقلاب و در حین انقلاب، بروز داده بودند، و پرونده های ساواک نیز بود که در اختیار ساواما بود - و به محض اینکه دری به تخته خورد، روحانیت افتاد به جان روشنفکران، و بگیر و ببند شروع شد. و هنوز هم ادامه دارد. در دوران پهلوی اول از طریق لومپن های او، در دوران پهلوی دوم از طریق لومپن های او، در جمهوری اسلامی، از طریق لومپن های اسلامی. و هر سه دمار از

روزگار روشنفکر عصر درآوردند، روشنفکری که میدانست که باید با مردم تماس بگیرد، و نمیدانست که با مردم باید با زبان خود آن مردم تماس بگیرد. و رضا پهلوی، سر چشمه را از همان اول با رسمی شناختن زبان فارسی به عنوان زبان همه مردمان ایران، کور کرده بود، و با این کور کردن، در واقع زمین روحانیت را برای شخم و تخم آماده کرده بود، تا اینکه پس از گذشت هفتاد سال نهایتاً مشروعه را به جای مشروطه به کرسی نشانند.

و در خارج از کشور هم دعواست، و بنگرید صالح ترین دعاکنندگان را که وقتی قانون اساسی مینویسند اول میگویند زبان رسمی کشور فارسی است، و بعد میگویند همه اقوام ایران با هم مساوی هستند، و این را به نام تجدد مینویسند و مینویسند، و نمیفهمند که اگر این نوشته را به یک خارجی نشان بدهند و ترکیب زبانشناختی و قوم شناختی سازمان ملل از ایران را هم در برابر او بگذارند، و بگویند ما با این قانون و یا قوانین اساسی میخواهیم در ایران مدرنیته را رواج دهیم، با یک ویرایش کوچک، هر شاگرد متوسطه کانادایی حتی خط بطلان بر این قوانین اساسی میکشد، چرا که آدمی که بویی از دموکراسی برده باشد آنا میفهمد که اغلب قوانین اساسی نوشته شده توسط همین روشنفکران ما فقط تجزیه ایران را میخواهند، و گرنه درک ترکیب، و نگارش قانون اساسی این ترکیب، امر بسیار ساده ای است. فقط باید خود را از سببیت تعصب، از فاشیسم و شووینیسیم آریایی گرایي رضا و محمد رضا پهلوی، و افلاس و اندراس قوم گرایي منحطی که کشور را برای اقوام دیگر به صورت دارالعجزه میخواهد، رهایی داد. و چنین چیزی حاصل نمیشود جز از طریق دقت در ساختار قومی مردمانی که در یک حوزه جغرافیایی - تاریخی زندگی میکنند، و این که یک قوم نباید برده و غلام قوم دیگر محسوب شود.

پس از ورود وسیله اولیه مدرنیته به ایران، که عبارت بود از مدرسه جدید و تعلیم و تربیت جدید، هیچکس از باشعورهای کشور نباید زیر بار بیشعورترین شعارها که زبان رسمی کشور فارسی است میرفتند، چرا که سه چهارم مردم ایران هرگز بوی تحصیل به مشامشان نخورد، به دلیل اینکه تحصیل به زبان ارباب، اگر رعیت بخواهد قید رعیت بودن را از سر خود واکند به درد هیچ رعیتی نمیخورد. و هم از این نظر است که اعاده حیثیت از کسانی که

زندگانشان را بر سر حقوق ملیتهای ستمدیده ایران گذاشتند، برای هر کسی که در جهت آزادی و برابری در ایران گام برمیدارد حیاتی است.

من در این تردید ندارم که اگر زنده یاد دکتر محمد مصدق درک متوسع تری از دموکراسی میداشت، و در همان زمان که نفت را ملی اعلام میکرد، مسئله اصلی قانون اساسی، یعنی موضوع شوراهای ایالتی و ولایتی را نیز احیا میکرد، و از روح گسترده و بلاذیده آن زنده یاد دیگر یعنی سید جعفر پیشه وری که به حیلهی قوام و استالین در باکوی باقراوف تنش را تشریح کرده، در جذام خانه باکو دفنش کردند الهام میگرفت، و دموکراسی چند سری را براساس کثرت اقوام و ملیتهای ایران شکل میداد، هرگز، به صراحت میگویم، هرگز، فاتحه حکومتش را پنج یا شش هزار لومپن برادران رشیدیان و کرمیت روزولت و سرلشگر زاهدی پرورش یافته در نازیسم هیتلری نمیتوانستند بخوانند. وقتی کسانی که در چارچوب کشوری مثل ایران دموکراسی میخواهند باید به این قضیه توجه کنند که این دموکراسی را برای این کشور میخواهند، و یا برای کشوری میخواهند یکسان و یکدست ساخته از یک ملیت و زبان و فرهنگ و ریشه. و اگر قبول داشته باشیم که ایران کشوری است چند ملیتی و چند فرهنگی، آنگاه کسانی که شیفته دموکراسی هستند میتوانند با هم کار کنند. چرا که اگر تنها بمانند در سال ۴۵ قاضی محمد بالای دار میرود، پیشه وری به تبعید میرود و پناه دهنده اش دشمن جانش از آب درمیآید، و آن یکی هم، مصدق به آن حال و روز دچار میشود. و بدتر از آن حال و روز مردمی است که در آن شبانه روز یک نفر دست نشانده به نام محمدرضا پهلوی، به ملتی در سکوت نگه داشته شده، و در زندان نشسته، لاف عظمت خود را بزند تا اینکه به قول تیمسار ربیعی در دادگاه اسلامی، ژنرال "هایزر" بیاید و گوشش را مثل سگ بگیرد و از ایران بیرون بکند، و نیز در همان دادگاه وقتی که از خلعتبری وزیر خارجه سؤال میکنند چه کسی با سیا تماس میگرفت؟ بشنوند: "محرمانه است." یعنی یک نفر حتی تا آخرین لحظه نداند در کجا زندگی کرده، دارد در کجا میمیرد، و هنوز هم گمان کند که همهاش بازی بوده. و به راستی که چه کسانی بر کودکی من، جوانی من، میانسالگی من و بر دربدری امروز من حکومت کرده اند! آدم میخواهد دو مشتش را بلند کند و بزند توی مخش تا آخرین بارقه نور از کاسه چشمش بیرون بپرد تا دست کم این تاریکی عظیم را در کوری مطلق نظاره کند.

انتخاب بین بد و بدتر غیراخلاقی است

هانا آرنت

متن زیر قسمتی از کتاب مسئولیت شخصی در دوران دیکتاتوری نوشته هانا آرنت فیلسوف نامدار آلمانی است که سالها در سایه حکومت تمامیت خواه هیتلری زیسته بود و با گوشت و پوست آسیب های چنین نظامی را حس کرده بود. او در قسمتی از این کتاب استدلال کسانی که قائلند در شرایط ناگزیر باید میان بد و بدتر یکی را انتخاب کرد، زیر سوال می برد و عقیده دارد که همواره با انتخاب بد به سمت بدتر حرکت می کنیم. این بخش از دیدگاه آرنت را می توانید در زیر بخوانید:

حکومت های توتالیتر بر همه عرصه های زندگی، و نه صرفاً حوزه سیاسی، سلطه مطلق دارند. جامعه توتالیتر، که متمایز از حکومت توتالیتر است، در واقع یکپارچه است؛ تمامی تجلیات عمومی، فرهنگی، هنری یا علمی، و تمامی سازمان ها، خدمات رفاهی و اجتماعی، حتی ورزش و تفریحات، «همه‌نگ» شده اند. هیچ اداره و شغلی که با جامعه سروکار داشته باشد، از آژانس های تبلیغاتی گرفته تا قوه قضائیه، از بازیگری گرفته تا ژورنالیسم ورزشی، از مدارس ابتدایی و متوسطه گرفته تا دانشگاه ها و انجمن های علمی پیدا نمی کنید که از آن ها پذیرش بی چون و چرای اصول حاکم خواسته نشده باشد. هر که در حوزه عمومی مشارکتی داشته باشد، صرف نظر از عضویتش در حزب یا عضویت در مجامع نخبگان رژیم، به نحوی شریک اعمال کل رژیم می شود. آنچه دادگاه ها در کلیه محکومات پس از جنگ توقع دارند این است که متهمان نمی بایست در جنایاتی که آن دولت قانونی می شمرد مشارکت می کردند، و این عدم مشارکت که ضوابط حقوقی برای تعیین درست و نادرست در نظر گرفته شده، مشکلات معتابیهی دقیقاً در رابطه با مسئولیت پیش می آورد. زیرا اصل مسئله در اینجاست که تنها کسانی که به کلی از حیات عمومی پا پس می کشیدند، کسانی که هیچگونه مسئولیت سیاسی نمی پذیرفتند، می توانستند از مشارکت در جنایات پرهیز کنند و از مسئولیت حقوقی و اخلاقی مبرا باشند. در میان بحث های طوفانی بر سر مباحث اخلاقی که از زمان شکست آلمان نازی ادامه داشته است، و افشای مباشرت کامل تمامی رده های جامعه رسمی، یعنی

فروریختن کامل موازین رایج اخلاقی، استدلال زیر در اشکال گوناگونی مطرح شده است: ما که امروز گناهکار شمرده می شویم در واقع کسانی بودیم که شغل خود را حفظ کردیم تا نگذاریم اتفاقات بدتری رخ دهد؛ تنها کسانی می توانستند از وخامت اوضاع بکاهند و دست کم به بعضی افراد کمک کنند که در داخل نظام باقی می ماندند؛ ما جانب حق را نگاه داشتیم بی آنکه روحمان را به شیطان بفروشیم، حال آنکه آن‌ها که هیچ کاری نکردند، از زیر بار همهٔ مسئولیت‌ها شانه خالی کردند و فقط به فکر خود بودند، به فکر نجات روح گراندیشان. اگر از نظر سیاسی به این استدلال نگاه کنیم، ممکن است معقول باشد به شرط اینکه در همان مراحل اولیه می توانستند یا تلاش می کردند رژیم هیتلر را سرنگون کنند. زیرا حقیقت همین است که یک نظام توتالیتر را فقط می توان از درون — نه با انقلاب که از طریق کودتا — سرنگون کرد، مگر اینکه البته در جنگ شکست بخورد. (ممکن است اتفاقی از همین نوع در اتحاد شوروی قبل یا بلافاصله پس از مرگ استالین رخ داده باشد؛ نقطهٔ چرخش از یک نظام توتالیتر تمام عیار به یک دیکتاتوری یا استبداد تک حزبی احتمالا حذف فیزیکی بریا، رئیس پلیس مخفی بود) اما مدافعان این استدلال به هیچ وجه در شمار توطئه گران — موفق یا ناموفق — علیه هیتلر نبودند. آنان بدون استثناء کارمندی بودند که بدون کارشناسی آن‌ها نه رژیم هیتلر و نه جایگزین آن، یعنی دستگاه اجرایی آدنائر، قادر به بقا نبودند. هیتلر این کارمندان را از جمهوری وایمار به ارث برده بود و جمهوری وایمار هم از امپراتوری آلمان، درست همان طور که پس از هیتلر بدون هیچ مشکلی به آدنائر به ارث رسید.

در اینجا باید یادآوری کنم که بحث شخصی یا اخلاقی، جدا از حسابرسی حقوقی، در مورد هواداران پروپاقرص رژیم به ندرت مطرح می شود: بدیهی است که آنها نمی توانستند [پس از سقوط نازیسم] احساس گناه کنند بلکه فقط احساس شکست خوردگی می کردند، مگر اینکه تغییر عقیده می دادند و توبه می کردند. و با این حال، حتی همین موضوع ساده هم مغشوش شده، زیرا زمانی که سرانجام روز حساب فرارسید، معلوم شد که هیچ هوادار پروپاقرصی وجود نداشته است، یا دست کم هیچکدام حامی برنامهٔ جنایتکارانه ای که به خاطرش محاکمه می شدند، نبوده اند. و مشکل این جاست که هر چند این ادعا دروغ بود، اما

تماماً هم دروغ نبود. زیرا آنچه در مراحل اولیه، با مردمی از نظر سیاسی بی طرف، آغاز شده بود، که بی آنکه نازی باشند با آن‌ها همکاری می‌کردند، در مراحل آخر برای اعضای حزب و حتی تشکیلات نخبگان اس اس پیش آمد: در خود رایش سوم هم نادر کسانی تا اواخر کار با تمام وجود موافق جنایات رژیم بودند، با اینکه تعداد زیادی کاملاً آماده بودند دست به این جنایات بزنند. و حالا تک تک آن‌ها، در هر جا و مقامی که بودند، مدعی اند آنان که، به هر بهانه ای، کنار کشیده و زندگی خصوصی پیشه کردند، آسان‌ترین و غیر مسئولانه ترین راه را برگزیدند. مگر اینکه البته ماندن در حوزه خصوصی را تبدیل به پوششی برای مخالفت فعال کرده باشند- گزینه ای که می‌توان به راحتی کنار گذاشت زیرا بدیهی است که قدیس یا قهرمان شدن از همه کس بر نمی‌آید. اما مسئولیت شخصی یا اخلاقی به همه کس مربوط می‌شود، آن وقت استدلال می‌کنند که ماندن بر سر شغل خویش، فارغ از اینکه شرایط چیست و پیامدها کدام اند، «مسئولانه» تر بوده است.

در توجیهات اخلاقی آن‌ها بحث انتخاب میان بد و بدتر نقشی برجسته داشته است. بنا بر این استدلال، اگر با دو شرّ روبرو شوید، وظیفه شماسست که آن را که کمتر بد است انتخاب کنید، حال آنکه اگر اصلاً از انتخاب کردن سر باز زنید نشانه عدم احساس مسئولیت شماسست. آنان که مخالف مغالطه اخلاقی در این استدلال هستند، معمولاً به تنزه طلبی اخلاقی متهم می‌شوند که به معنی بیگانگی از واقعیات سیاسی است. آنان را متهم می‌کنند به اینکه نمی‌خواهند دستهایشان آلوده شود؛ و باید پذیرفت که عدم انتخاب بین بد و بدتر بیش از اینکه فلسفه سیاسی یا اخلاقی باشد (البته به استثنای کانت، که دقیقاً به همین دلیل غالباً به اخلاق گرایی خشک متهم می‌شود) تفکری مذهبی است که بی هیچ ابهامی هر مصالحه‌ای با بد در مقابل بدتر را رد کرده است. چندی پیش در بحثی در این باب، کسی گفت که در تلمود آمده است: اگر از تو بخواهند یک انسان را برای امنیت تمامی جامعه فدا کنی، او را تسلیم مکن؛ اگر از تو بخواهند یک زن را به متجاوز تسلیم کنی تا همه زنان در امان بمانند، مگذار بی سیرتش کنند. و به همین روال پاپ جان بیست و سوم، گویا در اشاره به سیاست واتیکان در جنگ جهانی دوم، درباره رفتار سیاسی پاپ و اسقف‌ها که «شرط احتیاط»

خوانده می شد چنین نوشت: باید «بر حذر باشند از... هرگونه همدستی با شرّ به امید اینکه با این کار ممکن است برای کسی مفید باشند.»

از لحاظ سیاسی ضعف این استدلال همواره این بوده، کسانی که بد را در مقابل بدتر انتخاب می کنند به سرعت تمام فراموش می کنند که بد را انتخاب کرده اند. چون بدی رایش سوم سرانجام چنان ابعادی هیولایی یافت که هر قدر هم تخیل قوی می داشتیم نمی شد آن را «کمتر بد» نامید، قاعدتاً [با تجربه جنگ جهانی دوم] می بایست پایه های این استدلال برای همیشه فرومی ریخت، اما شگفتا که چنین نشد. افزون بر این، اگر به تکنیک های حکومت توتالیتار نگاه کنیم، می بینیم که استدلال «کمتر بد»-- که مختص نخبگان بیرون از طبقه حاکم نیست -- یکی از سازوکارهای ماشین وحشت و آدم کشی نظام است. از اصل انتخاب بد به جای بدتر، آگاهانه استفاده می شود تا کارکنان دولت همچون تمامی مردم برای پذیرفتن شرّ به معنای دقیق کلمه آماده شوند. فقط یکی از چندین نمونه را ذکر می کنیم: امحای یهودیان به دنبال سلسله اقدامات ضدیهود به صورتی تدریجی رخ داد و هر بار با این استدلال که امتناع از همکاری، اوضاع را بدتر خواهد کرد-- تا اینکه مرحله ای فرارسید که اتفاق بدتر از آن ممکن نبود. حیرت آور است که در این آخرین مرحله [امحای یهودیان] نیز این استدلال کنار گذاشته نشد. حتی امروز نیز که بطلان آن مثل روز روشن شده است، کماکان به کار گرفته می شود-- در بحث نمایشنامه هوخهوت باز می شنویم که واتیکان به هر شکلی که اعتراض کند اوضاع بدتر می شود! در اینجا می بینیم که انسان تا چه حد از روبه روشن شدن با واقعیت هایی که به نحوی در تضاد کامل با چارچوب ذهنی اوست اکراه دارد. متأسفانه، شستشوی مغزی آدمی و واداشتن مردم به بیشرمانه ترین و غیرمنتظره ترین رفتارها، گویی بسیار ساده تر است از اینکه کسی را مجاب کنیم، به قول معروف، از تجربه بیاموزد؛ یعنی به جای کاربست مقوله ها و فرمول هایی که عمیقاً در ذهن ما ریشه دوانده، درحالی که مبنای تجربی آن ها مدت ها است فراموش شده، بیندیشد و داوری کند؛ مقولات و فرمول هایی که پذیرفته شدنشان ناشی از همخوانی آنها با ذهنیت است و نه مناسبتشان با رویدادهای واقعی